

DELNINGENS POTENTIAL

Kortversion av en rapport om hur delning av lokaler, transporter och verktyg kan öka och ge bättre resurseffektivitet och minskad miljöpåverkan

Delningens potential

Detta är en kortversion av rapporten Delningens potential, rapport nummer C371 från IVL Svenska Miljöinstitutet, publicerad 2019
[Den ursprungliga rapporten går att ladda ner här](#)

Författare: Liv Fjellander, Steve Harris, Hanna Ljungkvist Nordin, Erika Mata, Hanna Matschke Ekholm, alla från IVL Svenska Miljöinstitutet, Andrius Plepys från IIIIE Lunds universitet, samt Cecilia Katzeff och Miriam Börjesson Rivera från KTH.

Stort tack till referensgruppen: Karin Bradley, KTH, Andreas Broryd, Workaround, Ola Degerfors, Hygglo, Olof Holmgren och Vanessa Svensson, Sunfleet, Anna Denell, Vasakronan, Fredrik Karlberg, Snappcar och Jonas Willaredt, Husqvarna.

Projektet är finansierat av det strategiska innovationsprogrammet RE:Source och har letts av IVL Svenska Miljöinstitutet i samverkan med KTH och Lunds universitet.

Layout: Ragnhild Berglund, IVL Svenska Miljöinstitutet

Framsida: Styr och Ställ, ett initiativ för städscykelning i Göteborg. Bild: Pixabay

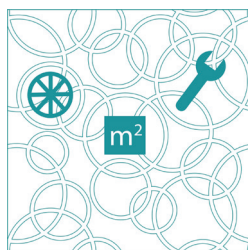
Övriga bilder: Mia-Maria Hedberg (illustration sidan 3 och 14), Jason Strong (sidan 4), Pixabay (sidan 10).

Upplaga: Finns endast som PDF-fil för egen utskrift
© IVL Svenska Miljöinstitutet 2019

IVL Svenska Miljöinstitutet AB
Box 210 60, 100 31 Stockholm
Telefon 010-788 65 00 | www.ivl.se

SVENSKAR ÄR VANA ATT DELA

I Sverige finns en lång tradition och vana av att dela på resurser, en stor offentlig sektor, offentliga rum, allemansrätt, föreningslokaler, kollektivtrafik och tvättstugor. Det innebär att vi redan är bekanta med idén bakom många av de nya former för delning som växer fram nu med bil, cykel och verktygspooler eller tillgång till arbetsplatser, verkstäder och odlingsytor.

I projektet **Delningens potential** har vi fokuserat på nya former av delning som huvudsakligen baseras på online-plattformar för att bedöma potentialen för att delning av transporter, verktyg

och yta ökar och samtidigt bidrar till ekonomiska, sociala och miljömässiga vinster. Detta är en kortversion av rapporten från projektet Delningens potential.

Med delning menar vi här initiativ där privatpersoner eller organisationer ger varandra tillgång till befintliga underutnyttjade resurser med en överenskommelse om samägande, lån eller hyra. Delningen sker utan ägarbyte och möjliggörs oftast av en digital plattform och eventuellt av en organisation som sköter plattformen. Det är underförstått att de initiativ som ger påtaglig samhällsnytta är givande att skala upp medan de initiativ som ger negativa externa effekter bör undvikas. Hållbarhetsvinster som delning har potential att bidra till kan handla om minskad klimatpåverkan och en ökad resurseffektivitet, ekonomisk tillväxt, konkurrenskraft och innovation, jobb, delaktighet, social samhörighet, en högre livskvalitet och icke-diskriminering.

Med uppskalning menas att antalet användare ökas, att antalet olika leverantörer av olika storlekar ökar, att en stor mångfald i utbudet för delning finns och en ökad ekonomisk omsättning till följd av delningsaktiviteter.

Det finns en mängd intressenter i delningsökonomi: användarna och organisationer som representerar dem, leverantörer av varor och

tjänster, digitala plattformar för matchning och transaktioner, tillsynsmyndigheter, etablerade verksamheter, finansiella aktörer i form av investerare, försäkringsgivare och även tredjepartsorganisationer såsom branschorganisationer, ickestatliga organisationer och civilsamhälleorganisationer. De har olika drivkrafter och står inför olika hinder.

Andelen svenskar som deltar i delningsaktiviteter är fortfarande relativt liten, även om en snabb och stadig ökning kan ses. Om vi räknar traditionella lån av typen bibliotek, att hyra bil och lokaler blir givetvis svaret att en stor andel använder sig av delningsinitiativ. Men om vi däremot håller oss till definitionen av delningsinitiativ som ”tillvaratagande av underutnyttjade resurser” och dessutom att ”transaktionen oftast möjliggörs av en digital plattform” sjunker andelen. I dag används de digitala plattformarna mer i storstadsregioner och i större utsträckning av unga, men den snabbast växande gruppen av användare tycks vara 50+. Andelen som delar på varor och tjänster stiger med ökad utbildningsnivå.

I jämförelse med andra länder har Sverige relativt få plattformar för delning, flertalet nya svenska initiativ har antingen förblivit småskaliga, inte lyckats i sin uppskalning eller blivit förvärvade av stora multinationella plattformar för delning. Några svenska nystartade företag inom delning har dock varit framgångsrika (till exempel Spotify). Även en del företag som jobbar med delning av lokaler har varit relativt framgångsrika (till exempel Stugknuten, Workaround), majoriteten har dock ännu inte expanderat utanför de regionala eller nationella marknaderna.

*Kontorslokaler
beräknas i snitt
användas endast
tio procent av tiden.*

VAD DRIVER PÅ – OCH VAD HINDRAR?

Sociala och ekonomiska skäl samt ett stort miljömedvetande är orsaker att många vill delta i delning. Men brist på kunskap, tillit och relevant lagstiftning är hinder på vägen.

Drivkrafter

Många deltar i delningsekonomin av sociala skäl, till exempel för att hjälpa andra, att göra gott eller för social sammanhållning. I detta är bekräftelsen från andra en viktig aspekt. De sociala drivkrafterna visar en stark potential att bygga på befintliga gemenskaper och möjligheten för delning att skapa gemenskap.

I Sydeuropa har tillväxten i delningsekonomin delvis tillskrivits de negativa effekterna av den ekonomiska krisen 2008 då människor behövde alternativa inkomster. De effekterna ser vi inte på samma sätt i Sverige, däremot att klyftorna ökar och en stor del människor fortsatt arbetar deltid. Att delta i delningstjänster kan ge en betydande extra inkomst. Politiska åtgärder behövs dock för att nya affärsmodeller i delningsekonomin ska erbjuda bra arbetsvillkor. Den ekonomiska drivkraften är starkare för dyra produkter eller produkter som sällan används. Delning har potential att underlätta för jämlikhet, till exempel när det kommer till tillgänglighet och Fritidsbanken ser till att sportutrustning är fri för alla, utan att märka de delade varorna som delade. Det kan också handla om när kommuner jobbar med delning mellan personer med olika socioekonomisk bakgrund som ett sätt att bidra till social integration.

Med tanke på den svenska befolkningens relativt höga miljömedvetenhet kan de potentiella miljöfördelarna bli en stark drivkraft för deltagande i delningsekonomin när förutsättningarna för delning har förbättrats. Det är därför viktigt att miljönyttorna som möjliggörs genom delningsinitiativ är verkliga, tydliga, synliga och lätta att förstå.

För användare är tillgänglighet, bekvämlighet och låg risk viktiga drivkrafter. Varumärkespositionering och stordriftsfördelar är viktiga för etablerade delningsföretag medan marknads-tillträde och tillgång till tillväxtkapital spelar stor roll för nystartade delningsföretag. Hållbarhetsvinster är särskilt viktiga drivkrafter för myndigheter och styrande organ.

Hinder

Detta är de största hindren som vi har identifierat för olika aktörer:

- **För beslutsfattare:** Brist på kunskap och information om effekterna av delning och dess utveckling, liksom förändringshastighet och anpassningsförmåga.
- **För användarna:** Låg tillit och att man inte uppfattar nyttan med delning.
- **För etablerade företag:** regleringar saknas eller är inte anpassade för delning.
- **För nystartade företag:** brist på efterfrågan.

Vissa av dessa hinder skulle troligen kunna överkommas med hjälp av anpassade regler och eventuella lagar. Det saknas till exempel tillräcklig lagstiftning om tillträde till marknader, konsumenträtt, arbetsrätt, beskattning och dataintegritet.

Att den kritiska massan av användare saknas är ett hinder för flera av intressenterna. Än så länge saknas en standard för hur delningen går till, det påverkar både förståelsen för och tilliten till delningstjänster.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT DELNINGEN SKA SKALAS UPP

Förtroende mellan parterna, infrastruktur som underlättar och en öppenhet för förändring – det är några av de förutsättningar som krävs för att delning ska bli norm.

Förtroende behövs för att dela

En ökad vana och kultur av delning skapar förutsättningar för tillit, både genom erfarenheten att det fungerar men också genom den gemenskap och de relationer det öppnar för. System och försäkringslösningar likaså, om de är enkla nog.

Vid delningstransaktioner skapas förutsättningar för förtroende genom relationen som uppstår mellan ägare och användare. Relationen möjliggörs ofta av en digital plattform som tillsammans med ägaren ansvarar för kvalitén på varor och tjänster. Dessutom måste plattformen kunna erbjuda en effektiv och rättvis hantering av möjliga tvister med slutanvändare, vara flexibel i sin interaktion med användarna och svara på deras behov genom att anpassa och förbättra delningserbjudanden. Det finns risk att orättvisa betyg kan snedvrیدا informationen i delningstransaktionerna, resultera i diskriminering och vilseleda försäkringssystem. Bättre mekanismer för att hantera brister som skador eller tvister skulle vara ett sätt att åstadkomma förutsättningar för tillit.

Det behövs standarder för hur delning går till så att användarna inte behöver sätta sig in i helt olika lösningar för varje typ av delning. För att öka förtroendet för delningsplattformar krävs oberoende kvalitetssäkringssystem, tydligare utvärderingsstandarder och pålitliga oberoende organisationer, som opartiska konsultföretag, branschorganisationer och myndigheter.

Men svaret på behovet av tillit handlar främst om ökad tillgänglighet och en kritisk massa av utbud och användare. Däremot är det inte säkert att storskalighet är det som kommer göra delning till norm. En bredd av tillgängliga lokala initiativ har goda förutsättningar att öka delningen.

Infrastruktur anpassad för delning

Att nå en kritisk massa och skala är avgörande för de flesta delningsplattformar för att överleva och växa på lång sikt. De flesta kommersiella delningstjänsterna kräver bred räckvidd och hög befolkningstäthet där trender som urbanisering och ökad förtätning i staden blir underlättande faktorer.

Delning kräver andra förutsättningar än traditionell konsumtion:

- Mer logistik och tillgänglighet då delning innebär hämtning, lämning och eventuell service vid upprepade tillfällen, vilket kräver investeringar i lämplig infrastruktur.
- Större närhet då det som delas behöver vara lättåtkomligt.
- Högre tillit och försäkring, då vi är vana vid ett kvitto på ett köp och en garanti för livslängd.
- System för delat ansvar och underhåll.

Delning är en pågående relation från den första kontakten tills varan eturneras eller hämtas och transaktionen genomförs. Om delningen är återkommande, pågår relationen även mellan tillfällena, till skillnad från vid ett avslutat köp.

Vissa krav på infrastruktur är specifika för vissa delningssegment och -modeller. Till exempel kräver bildelning tillgång till parkeringsinfrastruktur, i synnerhet om det sker genom en bilpool och inte mellan individer (peer-to-peer-delning). En nyckel är integration av olika mobilitetsalternativ, till exempel kollektivtrafiksystem och bildelningsplattformar. Det kommer att krävas investeringar för att få en välfungerande infrastruktur av kombinerade mobilitetslösningar.

Utvecklingen av digitala plattformar är den starkaste bidragande faktorn till delningsinitiativens

**Delning
är en pågående
relation från första
kontakten tills varan
returneras**

utbredning i samhället. Här spelar också minskade kostnader för att utveckla plattformar och marknadsplatser en roll. De flesta delningslösningar är beroende av låga transaktionskostnader för informationssökning och matchmaking. Detta kräver en lämplig digital infrastruktur, till exempel utvecklade digitala nätverk, högt genomslag av smarta informations- och kommunikationsenheter bland användarna samt säkra betalningssystem. Användningen och tillit till digitala transaktioner är redan på en relativt bra nivå i Sverige, vilket är en starkt underlättande faktor för uppskalning av delning. Det finns fortfarande en outnyttjad potential för blockchain-teknik och digitala valutor i Sverige.

Ett öppet förändringsfönster förenklar

Psykologiska aspekter är också viktiga att överväga när man introducerar eller skalar upp delningsinitiativ. Vi människor är mer benägna att förändra vårt beteende när vi känner oss trygga, vi har högre förtroende till innovationer i sammanhang som vi redan är bekanta med och känner oss trygga med. Det kan handla om välbekanta miljöer, jämlingar som man redan litat på, aktiviteter som man redan är involverad i, eller sätt att göra saker på som vi känner igen, eller som kräver samma resurser som vi är vana vid. Kultur och vana är viktiga faktorer och drivkrafter för delning.

I en del sociala grupper är delningskulturen stark och många av dem är ideella rörelser. Nya medlemmar tenderar att lättare acceptera gruppens vanor och normer kring delning.

Förändringar i livssituationen kan underlätta nya beteenden. Det finns till exempel en större benägenhet att delta i en bilpool i samband med att man flyttar till en ny plats, börjar studera eller får ett nytt jobb, eller när man ändrar sin familjekonstellation genom giftermål, skilsmässa, att få barn eller när ungdomar flyttar hemifrån. Sådana tillfällen bör bättre förstås och utnyttjas av delningsleverantörer.

Olika för mobilitet, verktyg och ytor

Förutsättningarna för delning skiljer sig åt beroende på vad som ska delas och påverkar krav på tillgänglighet, pris och vem man kan tänka sig att dela med. Det finns en större vana att dela fordon, viss vana att dela semesterbostäder och odlingsytor men ganska låg vana att dela verktyg och utrustning, något som i stor utsträckning motsvarar hur stora och utbredda delningstjänsterna är.

Det som är dyrare är man villig att ta sig längre sträcka för att nå. Vad som upplevs som nära handlar också om resmönster, vad som finns på vägen.

Delning av ytor görs ofta under längre tid. När det gäller odlingsytor, gemensamma utrymmen i bostadsområdet och verksamheter som delar arbetsplats är man van vid skriftliga överenskommelser. Men för verktyg eller utrustning känns det omständligt, och här finns högre krav på att det ska vara enkelt och finnas nära till hands. Det är skillnad på saker som ofta anses kräva längre framförhållning, som semester, att boka Airbnb eller bil i god tid är mer okej än att behöva boka en grill lång tid i förväg.

Bättre styrning underlättar

Många delningsaktörer välkomnar mer reglering, vilket inte nödvändigtvis innebär att det behövs fler regler och mer byråkrati, utan att det finns ett behov av mer formalisering av delning och en större tydlighet vad gäller krav, roller och förväntningar på olika aktörer i delningsekonomin.

Samtidigt utvecklas delningsekonomin snabbt och de traditionella, och ofta långsammare, tillvägagångssätten behöver snabbt kunna anpassas utifrån framväxande behov och externa effekter. Särskilt viktiga frågor är miljövinster, skapande av arbetstillfällen och extra inkomster, tillgänglighet, ett pris man har råd med på delade varor och tjänster, rättvis tillgång till distribution och hur delning bidrar till den totala regionala ekonomiska tillväxten.

ÄR DELNING HÅLLBART?

Potentialen för delning att minska utsläpp av växthusgaser och resursanvändning är stor under vissa förutsättningar.

I de studier som finns över hållbarhetsbedömningar av delningsinitiativ är det tydligt att det behövs metodik och fler mått för att kunna göra mer användbara bedömningar.

Projektet har utvärderat delning av bilar, verktyg och kontorsyta med hjälp av kvantitativ och kvalitativ hållbarhetsmetodik eftersom delningslösningar bidrar till omfattande systemförändringar, men och också på grund av bristen på tillgängliga data. Resultaten måste dock användas med försiktighet på grund av begränsade empiriska data och eftersom "delningsökonomi" är relativt ny i sin nuvarande form.

Transporter

Den mest omfattande kvantitativa forskningen kring delning finns inom bildelning. Minskningar av miljöeffekter härrör här från flera faktorer, en minskning av hushållens genomsnittliga körsträcka, minskat antal bilar som krävs, att effektivare bilar används och en minskning av behovet av parkering. Förutsättningarna i Sverige för ökad bildelning är goda med en mer utvecklad kollektivtrafik och gång och cykelnätverk.

I vår bedömning av potentialen har vi antagit en hög andel bildelning i Sverige, 80 procent, och jämför minskningen av växthusgasutsläpp med elbilar. Det visade sig att elbilar skulle vara bättre ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, även om antalet bilar förblir desamma. Men med avseende på resursanvändning skulle delning emellertid få mycket större effekt då den kraftigt minskar antalet bilar som krävs. Därför är en politik som främjar en kombination av elbilar och delning troligen den optimala lösningen.

Bildelning påverkar en mängd faktorer. Övergång till andra transportsätt än egen bil ökar ofta den fysiska aktiviteten. En minskning av den totala bilanvändningen är också förknippad med minskade luftutsläpp och motsvarande hälsofördelar.

Verktyg

Analysen av verktygsdelning visade god potential att minska växthusgasutsläppen och resursanvändningen, även om det saknas empiriska data och ytterligare studier behövs om faktiskt beteende och dess konsekvenser.

Det importerades betydande mängder verktyg varje år, över 302 000 ton (med tillhörande resursanvändningseffekt från produktionen) med ett klimatfotavtryck på 2,1 miljoner ton CO₂-ekvivalenter. Teoretiskt sett kan detta minskas kraftigt om delning av verktyg var mer utbredd. Verktygsdelning ger övergripande positiva fördelar, så länge som effekterna av resor inte överstiger minskningen av utsläpp från delningsverksamheten.

Yta

Modelleringen av delad kontorsyta visade att det finns stor potential att minska miljöeffekter. Minskningar av energi och växthusgasutsläpp är i princip proportionellt relaterade till det minskade behovet av golvyta.

Den totala minskningen av växthusgasutsläpp kan vara i storleksordningen mellan 125 kt CO₂/år och 230 kt CO₂/år beroende på vilken typ av delning och vilken potential för minskad golvyta som antas, om all kontorsyta skulle omvandlas.

Om vi i stället gör en försiktig uppskattning om 50 procent minskad kontorsyta för 10 procent av beståndet (vilket motsvarar 2,8 miljoner m² för Sverige) skulle detta resultera i att man frigjorde 1,4 miljoner m² kontorsutrymme. I Sverige byggs omkring 418 000 m² ny kontorsyta årligen, vilka då i teorin skulle bli överflödiga. Att inte bygga de nya kontoren motsvarar en besparing på omkring 104 500 ton CO₂-ekvivalenter per år (antaget 250 kg CO₂/m²).

Kritiska faktorer

Dessa faktorer är kritiska för positiv miljö-
påverkan och potentiella rekyleffekter:

- **Minskad konsumtion.** Minskad efterfrågan på nya produkter minskar miljöeffekterna längs hela livscykel. Hållbarhetsvinsterna med delning riskeras att motverkas om besparingar spenderas på produkter och tjänster med högre miljöpåverkan.
- **Avstånd och transportsätt.** Delning fungerar bäst i mer tätbefolkade områden där låner sker i närheten. Det finns ofta en möjlighet till minskade utsläpp i och med delning men också en risk för ökade utsläpp beroende på val av körsträcka och transportmedel för att dela.
- **Kritisk massa av tillgängliga produkter och hög nyttjandegrad.** För att delningslösningarna ska bidra till resurseffektivitet behöver de vara väl använda och finnas i tillräcklig mängd för att inte transporter ska bli för långa och resursförbrukningen ökar. Samtidigt kan ökad tillgång till bil göra att man kör mer, eller till verktyg att man renoverar mer och köper in material som annars inte skulle ha köpts.
- **Förläng livet på det delade.** Se till att det som delas håller tillräckligt hög kvalitet för att kunna delas. Det finns annars en risk att man köper billigare, mindre effektiva produkter som lätt kan gå sönder eller är mindre energieffektiva under användning. Delning behöver ske på ett sådant sätt att nyttjare känner ansvar för att ta hand om det som delas så att livscykeln inte förkortas. Reparation och uppgradering bör också utnyttjas så mycket som möjligt i stället för att man köper nya produkter.

Delning
kan minska
klimatpåverkan och
resursförbrukningen
och ge positiva
sociala effekter

- **Resurseffektiva produkter och tjänster.**

De saker och funktioner som införskaffas för att delas behöver vara de under hela livscykeln mest effektiva produkterna som finns tillgängliga. Här finns annars en risk för teknisk inläsning till ineffektiva produkter.

- **Effektivt politiskt stöd.** Det behövs både ökad förståelse av hållbarhetspotentialen med delning och medvetna satsningar på delning när det är den mest resurseffektiva lösningen. Liksom en politik som begränsar potentiella rekyleffekter. Ett felriktat stöd riskerar annars att skapa oönskade marknads-, samhälls- eller miljöeffekter.

Trots potentiella rekyleffekter och avsaknaden av mer detaljerade hållbarhetsanalyser verkar det finnas en stark potential för delning att positivt bidra till hållbar utveckling, genom minskad klimatpåverkan och resursförbrukning, positiva effekter på hälsa och välbefinnande och genom att främja och stödja en mer hållbar kultur.

Delning förändrar normen att ägaren är densamme som användaren och att ägande är nödvändigt för status eller bekvämlighet. Det tenderar också att stödja andra viktiga hållbarhetsskiften som utvecklingen mot servicesamhället och en mer cirkulär ekonomi, där produkter och tjänster används på nya sätt.

Det finns också potentiella ekonomiska fördelar för lokalsamhället, ökad sammanhållning, trygghet och delaktighet och tillgång för fler till anläggningar och produkter man annars inte skulle ha råd med.

*En bormaskin används i snitt
cirka 18 minuter under sin livstid
men lämnar 51 kilo avfall efter sig.*

FRAMGÅNGSFAKTORER FÖR ATT SKALA UPP DELNINGSLÖSNINGAR

Dessa faktorer är avgörande för delningen ska kunna skalas upp och utgör tillsammans ett bra underlag för vad aktörer behöver ta hänsyn till när man överväger åtgärder och beslut kring delning.

- 1. Förtroende.** För både delningsplattformen, tjänsten och varans kvalitet och till andra användare. Regleringar behöver ge ett tillräckligt skydd för både delningsleverantörer och användare. Viktiga frågor här gäller skydd av personuppgifter, transaktionssäkerhet, positiva upplevelser, kvalitetssäkring och konsumentskydd som garanti, utbyte, återbetalning, skadestånd och reklamation.
- 2. Tillgänglighet.** Tillgänglighet är en faktor med flera dimensioner - tillgänglighet geografiskt, i tid, till systemen och utrymmena. Delningslösningar behöver vara nära eller på vägen till hemmet/arbetsplatsen, tillgången gå snabbt och smidigt. Att det är enkelt att få tag på det som ska delas är viktigare när det är något vi använder ofta eller inte skiljer så mycket i pris mot att äga själv, om vinsten är hög eller vi inte använder det så ofta accepterar vi till exempel längre resväg.
- 3. Hanterad risk.** Delning är förknippad med risk, vilket behöver hanteras och underlättas av de regleringar som finns och som kan mildras av kommersiella försäkringar. Leverantörer och delningsanvändare behöver ha tillgång till samma information. Användarupplevelsen avgör om man kommer dela igen och hur man kommunicerar sin upplevelse till andra, möjligheten att betygsätta och utvärdera kan förstärka tilliten.
- 4. Kvalitet.** Varornas och tjänsternas kvalitet behöver vara minst lika god som den man annars själv skulle fått, för att användaren ska vilja dela. På samma sätt är underhåll och service viktiga aspekter för att upprätthålla kvalitén, här kan delning ha fördelar framför nyköp.
- 5. Enkla och smidiga transaktioner.** Genom att göra det enklare att dela än att köpa nytt kan intresset för delningslösningar öka. Delning behöver integreras i vardagslivet och medlemskap, registrering och administration på digitala plattformar behöver förenklas och standardiseras för att tjänsterna ska kunna växa. Delning behöver ge fördelar för både leverantörer och användare.
- 6. Synlighet.** Att kännedomen om och vanan av delning är låg gör att den kritiska massan av användare och objekt fortfarande är för låg. Delningslösningar behöver synliggöras och bli lätta att hitta till exempel genom att vara förhandsval. Likaså behöver bekräftelsen på delningens positiva hållbarhetseffekter synliggöras och återkopplas till användarna för att delning ska öka.
- 7. Tillhörighet.** För både transporter och yta finns ett starkt behov av att känna tillhörighet. Design, affärsmodeller och policy behöver relatera till det behovet.
- 8. Hantera negativa effekter.** Förmågan att begränsa och hantera de negativa effekterna av delningsekonomin på de konventionella företagen är en viktig faktor för uppskalning. Ofta orsakar banbrytande förändringar motstånd från befintliga företag, vilket pressar beslutsfattare och begränsar utvecklingen av nya former.
- 9. Tillgång till kapital.** Det är i många fall avgörande för tillväxt, både för att uppnå en kritisk massa och långsiktig ekonomisk hållbarhet. Det gäller både kommersiella lösningar och ideella initiativ.
- 10. Reglering.** Marknadskrafter är inte alltid tillräckliga för att underlätta tillväxten av delningsekonomin. Delning kräver regleringar och policystöd för bättre förutsättningar, med tydliga regler och skräddarsydda styrmedel för att olika delningsmodeller ska ta form. Politikens roll är här att begränsa de socioekonomiska och miljömässiga kostnaderna och underlätta för de samhällsvinsterna med delning.

VEM BEHÖVER GÖRA VAD?

Näringslivet: Utveckla nya tjänster och affärsmodeller och skapa bra arbetsvillkor

Innovationer är en viktig tillväxtfaktor för delningsplattformar, till exempel prövar en mängd aktörer tilläggstjänster till det delade, att dela kunskap i kombination med att delad arbetsyta, upplevelser i kombination med delad privatyta eller råd och tjänster kopplat till delade verktyg. Delningsaktörer står gemensamt inför att få fler att börja dela. Samarbeta mellan plattformar kring standarder för gemensamma informations- och bokningssystem, liksom innovativa och flexibla affärsmodeller inom privat-offentliga partnerskap kan vara viktiga faktorer för tillväxt.

Näringslivets och reglerande myndigheters strategier för uppskalning behöver ta hänsyn till arbetsförhållanden och arbetstagares rättigheter. Delning kan ge nya och ofta kortsiktiga möjligheter till sysselsättning och extra inkomst, men också försämla arbetsvillkor som kollektivavtal med semester, sjukskrivning, sjukförsäkring, arbetslöshetsersättning, pensioner och kompetensutveckling. Delningsplattformar behöver anpassa sig till den nya EU-lagstiftningen som fastställer minimiregler för arbetare inom "gig-ekonomi".

Finansiella sektorn: Ge förutsättningar för uppskalning

Finansiella sektorn påverkar förutsättningarna för delningsinitiativ att skala upp genom investeringar, försäkringar och avtalsformer. Våga satsa på delningslösningar med riskkapital och hitta finansieringsformer där banker och andra investerare utvecklar former för att kunna finansiera kommande samhällsvinster. Försäkringsbolag bör överväga den växande storleken på delningsekonomin och utforska nya affärsmöjligheter för att försäkra delningstransaktioner. Finansiell sektor har även en normerande roll i att acceptera och underlätta för, och kanske även aktivt utveckla avtal för delning där många aktörer är inblandade.

Nationella beslutsfattare: Hantera effekter, reglera och skapa förutsättningar för delning

Beslutsfattare behöver hantera de sociala effekterna och ta fram regelverk för att stödja framväxten av arbetsmöjligheterna i delningsekonomin på samma sätt som man gör i konventionella sektorer. Till exempel bör beslutsfattare överväga införandet av regleringar som underlättar portabla social-försäkringar som är skräddarsydda för de flexibla marknaderna i delningsekonomin. Sådana regler bör möjliggöra för att sociala förmåner följer med personen snarare än enskilda avtal med en digital plattform. Regler utgår idag från ägande och behöver anpassas för att fungera för delning mellan många användare.

Statliga myndigheter, såsom Konsumentverket och Skatteverket underlättar och vägleder en del på området, till exempel genom "Hallå konsument" och "Konsument Europa", med vägledning rörande inköp mellan privatpersoner eller när Skatteverket gjort förtydliganden kring beskattningsregler på webbplatsen "Om du är i en delningsekonomi". Det finns utrymme för mer vägledning och gradvis starkare regelverk för att stödja förtroendet för delnings relationer, speciellt i peer-to-peer-delnings modeller. Eftersom vissa segment av delningsekonomin är nationsöverskridande (till exempel boendedelning för turister) är det också viktigt att sådana riktlinjer tillhandahålls på en internationell nivå.

Kommunen: Reglera, underlätta, samverka, och leda utvecklingen av delning

Det pågår en rörelse från en delningsekonomi till delande städer, "sharing cities", där kommuner aktivt är med och utformar utvecklingen av formerna för delning, både för att hantera risker som till exempel försämlade arbetsvillkor eller gentrifiering av staden, men också för att använda delningens potential att bidra till både nya företag

och affärsmodeller, ekonomisk och ekologisk resurseffektivitet och större samhällsvinster som större jämlikhet, trygghet och gemenskap.

- **Leverantör och möjliggörare:** Kommunen kan inventera vad som redan pågår och var stöd och komplettering behövs, fungera som matchmakare och kommunikatörer (till exempel öka kännedom om SmartaKartan i Göteborg). Kommunen kan fungera som en leverantör av fysisk infrastruktur (till exempel underutnyttjade kommunala och offentliga företagslokaler), IT-infrastruktur (till exempel gratis wifi) eller öppna data för apputvecklare (till exempel data om biltrafik, kollektivtrafik och rörelsemönster hos befolkningen). Städer kan fungera som matchmakare och kommunikatörer (till exempel öka kännedom om SmartaKartan i Göteborg, och Fritidsbankens aktiviteter).
- **Regulator:** Även om mycket regleringen sker nationellt, är vissa regleringar på lokal nivå, de kommunala detaljplanerna, krav på att planera in yta för delningstjänster vid nybyggnation eller krav på att första våningen i byggnaden inte ska vara avsedd för bostäder utan för verksamheter vilket kan öppna för fler delningsmöjligheter. Parkeringstillstånd och zonindelning är kraftfulla styrverktyg för att reglera och stödja bil och cykeldelningsprogram i städerna. Lokala myndigheters möjlighet att tillåta eller reglera bostadsdelningsverksamhet har visat sig vara effektiv i olika europeiska städer.
- **Samarbetspartner:** Kommunen kan också samarbeta med företag, offentliga verksamheter, civilsamhället, universitet eller andra kommuner, till exempel i utvecklingsprojekt, som Sharing Cities Sweden (med testbäddar i Malmö, Göteborg, Stockholm och Umeå), samverka genom biblioteken som i Dela Mera i Göteborg eller ingå partnerskap mellan ett ideellt delningsinitiativ och flera kommuner, som till exempel Fritidsbanken.
- **Konsument:** Kommunen kan ställa krav på delning vid offentlig upphandling. Skapa system för delningslösningar inom kommunen (cirkulär användning av möbler i offentliga sektor, Off2Off-plattformen), köpa in delningslösningar som stadscykel delningsinitiativet Styr och Ställ i Göteborg, eller dela med sig av inhandlade delningslösningar, till exempel dela bilpooler genom offentliga bostadsföretag.

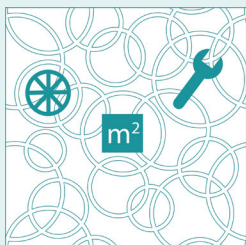
Flera aktörer
behöver agera
för att delning ska
skala upp på ett
hållbart sätt

Forskningen: Följa upp, utvärdera och utveckla

Insikterna kan tas vidare i policylabs, där myndigheter, kommuner, finansiell sektor och näringsliv undersöker hur de kan användas i praktiken och hur de kan justeras och regleras för att möjliggöra en uppskalning av delning. För att säkra det politiska stödet för delning krävs större visshet om hållbarhetsvinster, både kring klimatpåverkan, resursanvändning, sysselsättning, arbetsvillkor och förstärkta lokalsamhällen, liksom kring potentiella rekyleffekter från delning, som ökad konsumtion eller ökade transporter.

Som beslutsunderlag för att veta när man ska satsa på delning så vore det särskilt intressant att identifiera nycklar inför val av satsningar på olika former av mer hållbar konsumtion. Kan det vara så att minskad konsumtion är mest relevant när uttaget kostar mer än de planetära och samhällsliga gränserna har råd med, även om produkterna skulle användas längre tid, att bättre produkter är att föredra när det ger mer hållbarhetsnytta att ersätta än att använda dem vi har mer effektivt och delning när det är enklare att ha tillgång än att äga, när det är ont om utrymme, när det finns ett stort behov av gemenskap eller finns underutnyttjade resurser?

Många frågor kräver fortsatt forskning. Vad är miljöbelastningen jämfört med miljöbesparingarna från delning? Vilka är följderna för jobben i de påverkade konventionella industrierna? Hur påverkas samhällsekonomin av om en större del av delningsekonomin sker i en informell ekonomi lokalt eller i en global obeskattad delningsekonomi? Vem får stå för kostnaderna och får del av vinsterna i delningsekonomin? Det behövs vidare studier av handlingspraktiker kring delning över tid. Hur länge består deltagandet? Är de användare som studerats föregångare som redan har en mer hållbar livsstil? Hur kommer nästa grupp användare agera?

Projektet **Delningens potential** har undersökt potentialen för ökad delning av lokaler, transporter och verktyg som kan ge bättre resurseffektivitet och minskad miljöpåverkan.

Projektet har kartlagt nuläget samt vilka drivkrafter, hinder och förutsättningar för delning som finns för olika aktörer. Genom en kvantitativ och kvalitativ hållbarhetsbedömning har kriterier för positiv miljöpåverkan tagits fram och potentiella rekyleffekter identifierats. Projektet har också identifierat vilka faktorer som krävs för att delning ska kunna ske i stor skala, liksom vilka roller olika aktörer kan spela.

Detta är en kortversion av rapporten från projektet Delningens potential, som har lett av IVL Svenska Miljöinstitutet i samverkan med KTH och Lunds universitet. Det är finansierat av det strategiska innovationsprogrammet RE:Source med stöd av Vinnova, Energimyndigheten och Formas.

Ursprungsrapporten går att hämta från www.ivl.se.

IVL SVENSKA MILJÖINSTITUTET AB

Box 210 60
100 31 Stockholm
Tel 010-788 65 00

www.ivl.se